

Adagis i modismes malmesos

ROSER LATORRE

No sempre parlant la gent s'entén, és clar. I no em refereixo a aquella comprensió que pot ser fruit d'un diàleg, d'una conversa o d'una discussió, sinó a la claredat, la bondat i l'adequació de les paraules. En aquesta època dels missatges sembla que la cosa principal no és parlar bé, sinó dir el que sigui –el missatge–, de la manera que sigui i des d'on sigui. Potser per això tota la filosofia del llenguatge, i aquella saviesa popular i pedagògica dels adagis i de les frases fetes, es van tornant una nosa i, quan

enmig d'un debat o d'una tertúlia se'n vol fer ús, apareixen com imatges esguerrades, híbrides, contaminades i de vegades grotesques.

Si engeguem la ràdio o la televisió i, tot escoltant, tenim la temptació d'annotar les incorreccions que s'hi filtren i que ens fan mal a les orelles, de vegades se'ns acaba el paper.

Heus ací, doncs, a tall d'exemple, deu de les moltes frases el significat de les quals no sembla pas el volgut per l'interlocutor.

1. «És evident que podem trepitjar dues vegades amb la mateixa pedra.»

No és gens evident que *trepitgem* amb una pedra, ni una ni dues vegades, perquè acostumem a fer-ho amb els peus. Segurament el qui parlava volia dir que podem «ensopegar dues vegades amb la mateixa pedra».

2. «A Catalunya tots paguem, com sant Pere canta.»

És a dir, que nosaltres paguem, de la mateixa manera que –o així com– sant Pere canta. La dita correcta: «pagant, sant Pere canta» no tindria sentit en aquest cas, perquè el fet de pagar tots no sembla que serveixi ni per a fer cantar sant Pere ni cap altre sant que ens dugui algun benefici.

3. «Se n'ha fet un gra massa, d'aquest medicament.»

Si el medicament es presentés en forma de granulat, podria voler dir que se n'ha abusat lleugerament en la quantitat que conté l'envàs farmacèutic. Ací l'expressió «fer-ne un gra massa» –o sigui «una mica massa»–, significat que s'ha exagerat, resulta confusionària o irrisòria..

4. «A aquest home l'estan segant sota els peus.»

No és l'home, el qui segueix –i menys sota els peus, que potser no fóra perillós, perquè sembla que quedaria sencer–, sinó l'herba que trepitja. «Li segueix l'herba sota els peus», diu l'expressió popular, significat que no deixen avançar ni caminar lliurement a algú, que li posen obstacles.

5. «Dos no parlen si un no vol» (aquest «un», referint-se a un dels dos, és clar).

I tant! Altrament, suposant que n'hi hagi un que vulgui parlar, s'establiria un monòleg. L'interlocutor devia voler dir: «Dos no es barallen si un no vol», o «quan un no vol, dos no es barallen», o «per a barallar-se, han de ser dos».

6. «Però s'han de prendre les coses al pèl de la lletra.»

De quina lletra parla i de quin pèl? L'expressió correcta, és clar, és «al peu de la lletra»!

7. «En aquella ocasió ens van donar ase per bèstia.»

És a dir, que en lloc d'una bèstia els van donar un ase, que també ho és (una bèstia). L'interlocutor volia dir que els havien ensarronat; per a expressar un engany així, calia dir: «ens van donar gat per llebre», o «garsa per perdiu». De fet, en aquella expressió errònia n'hi ha dues de barrejades, la primera i aquesta, «no m'ha dit ni ase ni bèstia», que vol dir tota una altra cosa, o sigui «no m'ha dit res». I qui sap si no hi havia confusió amb una tercera dita: «passar bou per bèstia grossa». És allò de sentir campanes i no saber d'on vénen.

8. «Van començar a discutir i al final de l'acte anaven a bufetada neta.»

Ara ens trobem amb un calc, mot per mot, d'una expressió castellana: «*ir a bofetada limpia*». En aquest cas el català és més contundent, perquè parla de «garrotada seca».

9. «Cal tenir cura amb les papereres.»

Si ens prenem la frase al peu de la lletra, hem de suposar que les papereres són perilloses, que s'hi pot prendre mal. Potser sí, ves! Però el qui ho deia ens demanava que no les féssim malbé; és a dir, ens deia que «calia tenir cura de les papereres».

10. «Els van acusar de falta de desobediència.»

Els acusadors devien ser un xic anàrquics si aprovaven la desobediència (que tanmateix pot ser necessària en determinades ocasions). Els havien d'acusar, si de cas, de falta d'obediència o bé d'una falta (és a dir, d'un delictes) de desobediència.

Són errors que fan somriure de tan innocents, però aquests i molts d'altres se senten de tant en tant en mitjans públics.

Voldria, per acabar, fer referència a un antic programa radiofònic. Consistia a fer dir als oients que volguessin participar-hi quina cosa els era plaent i què trobaven desagradable. El presentador ho anunciava així: «Què li fa goig i què li fa figa?»

Encara em sembla sentir la veu d'una senyora gran que, tota aplicada, feia: «Miri, a mi em fa goig... I em fa figa...» Segurament en el seu parlar habitual no havia dit mai una barrabassada així; la digué per fidelitat a l'enunciat del programa. Era un dia que m'havia llevat de mala lluna, i confesso que, en sentir tot allò, el mal humor em va passar de cop. ←